

Psykisk utviklingshemming -utredning og konsekvenser av diagnose

Elisabeth Wigaard

Psykologspesialist, klinisk nevropsykologi

SUA seksjon utviklingshemming og autisme

Psykiatrisk avdeling Blakstad

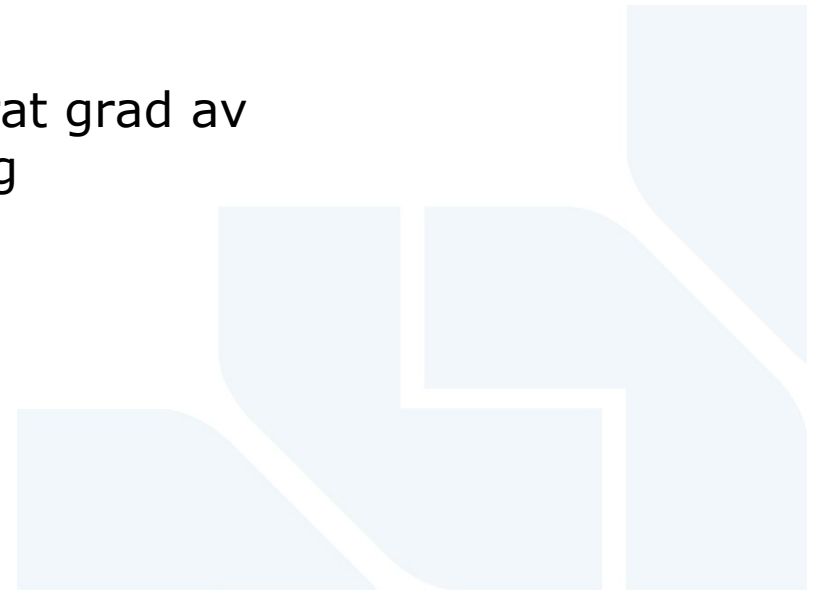
Når man ber en fra psykiatrisk avdeling si noe om konsekvenser av diagnosen.....

«med en gang diagnosen var satt, begynte de å snakke om meg, istedenfor med meg»

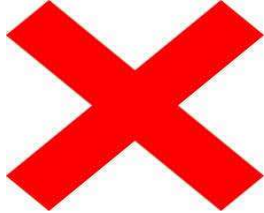

Oppsummering

- «hvis dere får et barn som meg – vil dere beholde det da?»
 - Dame 31 år, moderat grad av utviklingshemming til sin bror og svigerinne
- «når jeg blir voksen vil jeg bo et sted som Tangerudbakken – der kan jeg få hjelp hvis det svir seg på ovnen»
 - Gutt 17 år, moderat grad av utviklingshemming

Om utviklingshemming og diagnoser

- utviklingshemming?
- ICD- 10 er fra 1990 (eg litt før) – da het det fortsatt Sovjetunionen og CD kom som en nyhet, imbesilitet er inkludert i F 71 (!!)
- ICD – 11 nåtid: Nevroutviklingsforstyrrelser
 - Disorders of intellectual development
- Men, hva er egentlig diagnoser?

av gresk:
dia= gjennom
gnosis = kunnskap

Hva er diagnoser?

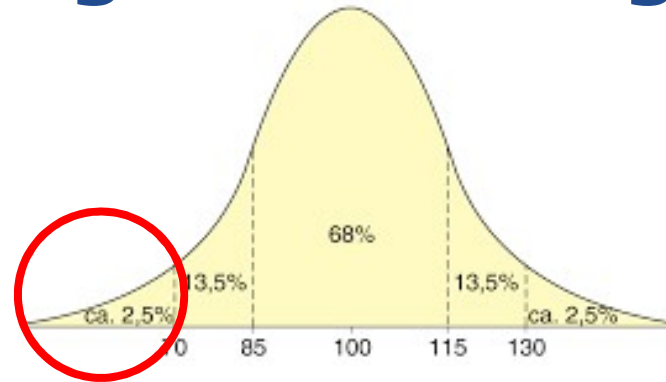
- Noen har en relativt klar årsak og relativt klare avgrensninger og fins "på ordentlig"
- Andre er verken helt sikre eller helt avgrenset, mer resultat av en faglig **beslutning** og en språklig konstruksjon som gjør det mulig (men vanskelig) å forstå og behandle folk som ligner nok på hverandre til at det gir en mening å putte dem inn i en kategori
- Til den siste hører utviklingshemming

Prinsippet i utredning

- Samle informasjon om funksjon og atferd
 - Utviklingshistorie (anamnese), skolegang, aktiviteter, hendelser, kontekst
 - Hvis det blir mye om det som ikke funker – huske på spørsmålet: **Når er det ikke sånn?**
- Måle funksjon = standardisert del av utredningen
 - Direkte tester (ex Wechsler)
 - Spørreskjemaer (ex Vineland)
- Vurdere - ALT

Utredning av utviklingshemming

- *Normalfordelingen brukes (blant annet) som modell for observerte data, når fordelingen til observasjonene er entoppet, symmetrisk og har lette haler*
- Basert på antagelsen om at ferdighetene vi definerer som intellektuelle evner fordeler slik andre ferdigheter fordeler seg i en populasjon
 - Har VELDIG dårlig grunnlag for å si noe om den delen fra 70 og nedover. På den mest brukte testen utgjør normeringsutvalget ca 4
 - (hvilke statistiskere vil gå god for et sånt grunnlag?)

Utredning som ender med tallskårer

- Gir alltid grunn til å minne om:

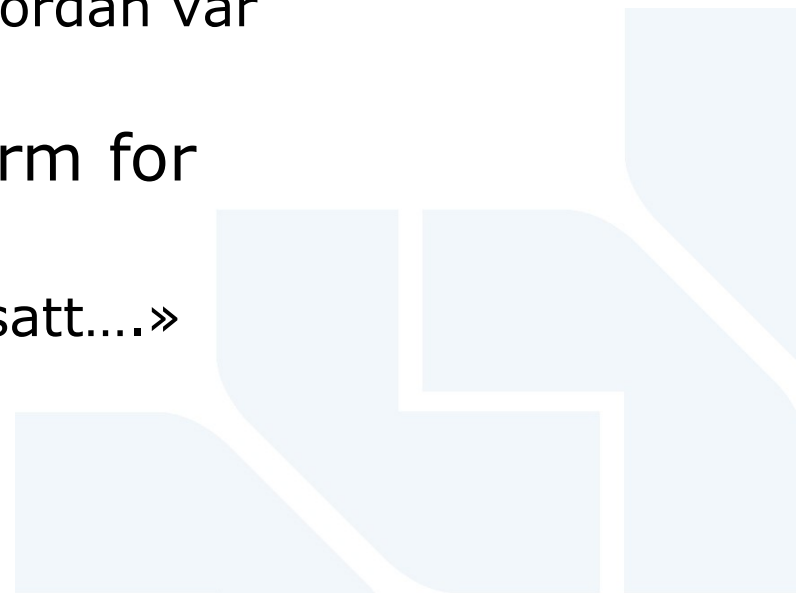
En persons testskåre er et resultat av:

-1) Faktorer som bidrar til konsistens (stabile trekk ved individet)

-2) Faktorer som bidrar til inkonsistens (trekk ved individet eller situasjonen som kan påvirke skåren uten at det har noe å gjøre med det som måles)

Utredning

- Likevel «vinner» tallene, nesten alltid – hvorfor?
- Noe skummelt med tall er at det gir en illusjon av noe "virkelig" – at tallverdien er «sannest»
 - Vi må egentlig alltid huske på at disse tallskårene er basert på antagelser, både om hva vi tester og på statistisk fordeling av slike ferdigheter
 - I tillegg hviler de på noen premisser som ikke alltid er oppfylt - beste prestasjon? Hvordan var testsituasjonen egentlig?
- Bidrar tall og koder til en form for dehumanisering?
 - «med en gang diagnosen ble satt....»

Konsekvenser – på godt og vondt

- Godt: Forståelse – for den man faktisk er
- Godt: Rettigheter
 - Men hva med at en ofte ser at det følger automatisk med en slags rettigheter for andre til å bestemme hva man skal lære, hva man skal klare, hvor ofte man skal gå en lang tur og hvor sjelden man skal spise sjokolade?
 - Hvor kom den «rettigheten» fra? Hvorfor blander disse rettighetene seg?

Konsekvenser – på vondt

Økt risiko for psykiske lidelser

Altså større sjanse for å få psykisk lidelse når man har utviklingshemming enn når man ikke har det -- enda så mye psykisk lidelse det er i befolkningen

Vet vi hvorfor det er slik?

Økt risiko for psykiske lidelser

- Mer skam?
- Flere livshendelser?

«hvis jeg hadde møtt på meg selv hadde jeg ikke likt det jeg så for å si det sånn»

«hvis jeg hadde levd under krigen hadde jeg blitt drept»

Opplevd skam

- Er funnet mye skam og selvkritikk
- Er funnet sammenheng mellom skamfulle erfaringer og økt risiko for mentale helseproblemer hos voksne med utviklingshemming
 - Høy grad av sammenheng med psykiske lidelser generelt
 - Selv-kritikk (og det som følger med) ble funnet å være den viktigste risikofaktor for utvikling av depresjon

Kort om livshendelser

- Kriser
- Daglige stressorer
- Ulike studier finner at både små og store livshendelser gir økt sårbarhet for psykiske lidelser hos personer med utviklingshemming
 - Økt sjanse for faktisk å oppleve negative livshendelser?
 - Tomt for sjokoladepulver?

Noe vi alle kan gjøre?

- God nok tid!

- Anerkjennelse av følelser
 - Følelser er alltid sanne, selv om grunnen er urimelig, rar, «usann», «feil»

Kan være lurt å tenke ekstra godt på hvem/ hva som bestemmer for eksempel dette:

- Hva er motiverende?

- Hva er egentlig mest lettvint/ går fortest (= lurest)?
 - Snarveien? Krokveien (som noen vil kalle omveien)?
 - Skøyte i racingdress?

